

## Sütö - cît e de atunci?

*Cît e de atunci? La Galași făcuse vîlvă, stîrnise chiar un adevărat scandal a tistic: un spectacol experimental, repede oprit, cu ueaz administrativ, a se mai arăta marelui public. Nu știu dacă scandalul mai vizitează memoria celor ce au trăit mai îndecaproape și au străbătut istoria — și durerile făcerii — culturii teatrale a anilor noștri. Ce se întîmplase? Un tinăr regizor încercase, abia ieșit absolvent de la I.A.T.C., să pună în scenă o lucrare dramatică de debut, apreciată pentru prospețimea și seva populară cu care „reușea” să oglindească și să dea perspectivă primelor zări revoluționare în viața satului. Tinărul regizor crezuse însă de cuviință s-o monteze stilizînd-o, descărîndu-i pînă la geometrizarea liniile de forță, degajînd-o de balastul de suculență naturalistă și populistă care, pretindea el, o împovăra. Ii scosese, în schimb, în relief ideile, valoarea ideilor ce-o animau, articulația lor dialectică. Era, desigur, un act de gravă și erezică incumetare formalistă, într-o vreme în care se jura exclusiv pe buchiile lui Stanislavski. Era, se zicea, un act de „sărăcire a vieții”, pe care dramaturgul debutant știuse s-o reflecte cu surprinzătoare vervă și știință coloristică în lucrarea lui. Debutantul se numea Sütö Andras. Iar piesa masacrată, pînă la dezgolirea, desigur, cu totul nedeliberată, a păcatelor ei intru schematicism, era Mirensa descultă...*

*De atunci, verva și suculența și știința coloristică și mobilitatea ideatică a construcțiilor dramatice pentru care fusese laudat, din capul locului, Sütö Andras, au trecut, îmbogățite, în comedia Nunții la castel, în comedia Bocetului vesel... S-au lăsat încercate și fructificate în scrieri de adîncă și lungă respirație epică, în incursiuni și investiții eseistice. Scria lui, în genere, a sfîrșit prin a dobîndi greutate specifică și prestigiu în viața și în lumea gînditorilor și creatorilor de literatură și teatru. Drumul creator al lui Sütö Andras a fost urcat cu pas apăsător, dar domol și fără surle, aparent scutit de mari și derutante răseruci. Și, totuși, acest scris mustos și colorat, legînd umorul de accentele grave, poartă pețea unei schimbări structurale, a unei treceri semnificative, de la observația imediată la starea și febrilitatea reflexivă, de la constatare la cumpănire asupra celor constatate, de la contur și culoare la idee, sens, semnificație.*

*Mă gîndeam la toate acestea, iară abia trecută, urmărind — în sala Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca — trilogia lui dramatică, grea de răscolitoare întrebări și obsesii, privind — dincoace și dincolo de vremi — locul, rostul și destinul omului în viață, în societate, în istoric. Sint — și în drama geambașului Kohlhaas, și în drama reformatorului Calvin, confruntată cu drama îndoielilor tragice ale prietenului și victimei sale, Servet, și în drama căutării paradisului pierdut, care-l prăbușește pe Cain — obsesiile și întrebările crîncene și încrîncenate ale unui spirit pătruns adînc de problemele contemporanității. Care a sfîrșit prin a pune între paranteze înșelătoarele aspecte sub care se înșușește ochilor lumea de azi, așezările ei felurite și schimbătoare, pentru a descoperi, sub crusta lor, ca pe niște invariante, mereu încercate din ev în ev și din generație în generație, stimulii și aspirația omului spre găsirea lui cu sine, spre demnitatea de care îl frustrează așezările fiziste, spre libertatea ce este gîtită, cînd, sub regimul tăcerilor silnice ale acestor așezări, omul ține a se mărturisii... Meditația care-l poartă, pentru a descifra și răzbate dincolo de dilemele contemporanității, în trecut sau în mîtce, se încheagă, fierbinte, într-un apel certat cu fixitatea dogmatică, conservatoare, opresivă și generatoare de umilință și de renunțări tragice.*

*Cît e de atunci, de la Mirensa descultă și de la „scandalul” despuierii ei de culoare vîl, idilizante, la asprele interogații din dramaturgia Floriilor unui geambaș, a Stelei pe rug, a dramei lui Cain și Abel? Este cît de la ficțiunea și apăsarea dogmatică la dreptul și chiar la chemarea revoluționară de a pune întrebări și de a se îndoi de adevărurile sacrate și consacrate ale timpului nostru. Sütö Andras a dobîndit, pentru acest drum tăcut, dar ferm, al gîndirii și creației sale, și recunoașterea prestigioasă a Premiului Herder. Intrat astfel și în rîndul fruntașilor scrisului universal, nădăjduiesc că îmi va îngădui, chiar cu o întîrziere forțată de neprevăzute împrejurări, să-i strîng, spiritualește, mîna și să-i urez, în numele celor ce-l iubesc și prețuiesc, mai departe, un drum demn de apogeul de astăzi.*

Florin Tornea